

UVODNIK

Pred Vama je broj u kojem objavljujemo šest znanstvenih radova. Na početku donosimo četiri članka s konferencije *Društvo i tehnologija: Kreativne industrije i umjetna inteligencija* koja je održana u Zagrebu 18. i 19. travnja 2024. godine. Konferenciju je organiziralo sveučilište iz Maribora Alma Mater Europaea, a naš je časopis bio jedan od suorganizatora.

Ivana Erceg Matijašević, Martina Baričević Debelec i Ljerka Luić u članku **Procjena sentimenta o umjetnoj inteligenciji u hrvatskim medijima korištenjem alata umjetne inteligencije ChatGPT-a** istražuju percepciju umjetne inteligencije u hrvatskim medijima i njezinu usklađenost s mišljenjima hrvatskih novinara te procjenjuju učinkovitost ChatGPT-a u analizi sentimenta. Istraživanje bi trebalo pridonijeti boljem razumijevanju utjecaja umjetne inteligencije na javno mnijenje i na utjecaj etičkih implikacija primjene UI-ja u novinarstvu. Metodologija korištena u istraživanju uključuje kombinaciju analize sentimenta koju provodi AI (ChatGPT Plus) i kvalitativne analize sadržaja. Istraženo je 45 članaka o umjetnoj inteligenciji, objavljenih u hrvatskim medijima između travnja i rujna 2023. godine. Rezultati sugeriraju uravnoteženu perspektivu u hrvatskim medijima o umjetnoj inteligenciji, s jasno detektiranim prednostima i rizicima.

Članak Primoža Krašoveca **Kritika antropocentrizma u procjenjivanju umjetne kreativnosti** usmjeren je na kritiku antropocentrizma u određenim teorijskim procjenama umjetne kreativnosti kao kreativnosti koju pokazuje umjetna inteligencija (UI). Autor problematizira uvriježeni pristup koji ljudsku inteligenciju i kreativnost postavlja kao normu prema kojoj se svaka razlika može promatrati samo kao *druga* inteligencija i *druga* kreativnost. U članku se postavlja pitanje treba li demistificirati varljivo (samo)razumijevanje ljudske inteligencije kao norme i to promatrati kao oblik fetišizma budući da je to jedina stvar kojoj imamo neposredan pristup. Štetnost takvog pristupa za razumijevanje kreativnosti UI-ja ilustrira pozitivnim primjerom analize velikih jezičnih modela (VJM).

Maja Mlakar i Ljerka Luić u članku **Stav o digitalnom otisku – prediktor digitalne pismenosti generacije Z** postavljaju kao istraživački cilj pružiti uvid u stavove studenata o digitalnom otisku i usporediti hoće li studenti s višom samoprocjenom digitalne pismenosti imati bolje rezultate. Podaci su se prikupljali pomoću anketnog upitnika, a u istraživanju su sudjelovali studenti svih godina fakulteta u Republici Hrvatskoj kako bi se vidjelo hoće li rasti njihova osviještenost o digitalnom otisku. Deskriptivnom analizom dobiveni su rezultati na temelju kojih se može zaključiti kako digitalni otisak predstavlja prediktor digitalne pismenosti studenata, a ukazuje se i potreba za edukacijom o digitalnoj pismenosti koja bi uključivala svijest o digitalnom otisku, kao i praktičnim vještinama poput redovitog mijenjanja lozinki i zaštite privatnosti.

Zvonko Trzun, Danijela Lucić i Dijana Gracin u studiji slučaja **Informacijsko ratovanje i propaganda u rusko-ukrajinskom ratu, naučene lekcije** analiziraju metode i učinkovitost ruske propagande tijekom rusko-ukrajinskog rata na temelju triju specifičnih slučajeva: prijavljeni broj žrtava, poricanje masakra u Buči i narativ o prljavoj bombi, procjenjujući ta tri slučaja propagande na temelju pet kriterija. Autori zaključuju da „unatoč ispodprosječnoj kvaliteti pojedinih kampanja, ruska propaganda postiže svoje ciljeve izazivajući emocionalne reakcije”, s time da stariji građani imaju snažniji odaziv na upućene poruke, kao i manje oni obrazovani ljudi koji se prvenstveno oslanjaju na kontrolirane televizijske programe.

Antonija Čuvalo i Paola Čatipović u teorijskom istraživanju **Datafikacija novinarstva: ključne teme i koncepti** kontekstualiziraju pojmove datafikacija i platformizacija u širi teorijski koncept novinarstva današnjice. Uspon digitalnih platformi utječe na svakodnevicu društvenog života, što utječe na nove istraživačke trendove u sociologiji medija i komunikacijskim znanostima. Rad raspoznaje pet prevladavajućih tematskih cjelina oko kojih se grupiraju istraživanja podatkovnog novinarstva. To su: prvo, novi žanrovi podatkovnog novinarstva i potrebne vještine i kompetencije novinara; drugo je digitalna analitika publika i uloga publika u transformaciji novinarstva; treću tematsku skupinu čine istraživanja načina interakcije publike s podatkovno generiranim žanrovima, načina na koje ih publike doživljavaju i tumače; četvrta tematska cjelina obuhvaća nove pritiske na novinare i utjecaje na novinarstvo kao profesiju, koji su uzrokovani datafikacijom i platformizacijom, i na kraju, kao petu temu autorice ističu pojavu novih oblika ekonomske i sociokulturne moći te načina utjecaja tih novih struktura na datafikaciju općenito i na datafikaciju novinarstva.

Manuela Bukovec i Krunoslav Antoliš u članku **Utjecaj starosne dobi i obrazovanja na kibernetičku sigurnost u digitalnom bankarstvu** istražuju utjecaj demografskih čimbenika na percepciju i ponašanje korisnika u vezi s kibersigurnošću u digitalnom bankarstvu. Studija je utemeljena na teoriji sociotehničkih sustava, koja ispituje interakciju između društvenih i tehničkih elemenata prilikom uporabe tehnologije. Ovaj rad usmjerava pozornost na demografske odlike, prije svega na dob ispitanika. Istraživanje je provedeno anketnim upitnikom na grupi od 212 ispitanika, a rezultati su pokazali da godine i obrazovanje utječu na ponašanje korisnika bankarskih usluga. Obrazovanje se pokazalo kao značajan prediktor osjećaja sigurnosti, dok se dob i status ispitanika nisu pokazali kao statistički značajan čimbenik pri osjećaju sigurnosti u bankovnom mrežnom komuniciranju.

Zahvaljujemo svima koji su pridonijeli izlasku ovog broja. Pozivamo vas da nam i dalje šaljete svoje radove, pohvale i kritike.

Nada Zgrabljic Rotar
Glavna urednica